

Hepimiz Aynı Gemideyiz: Koronavirüsle Küresel Mücadele - Alpaslan Özerdem

Ülkelerin birbiri ardına sınırlarını kapatıp COVID-19 korunma tedbirlerini uygulamaya çalıştığı bugünlerde, daha büyük bir tehdit uluslararası toplum tarafından göz ardı ediliyor: Koronavirüs, dünyanın en az gelişmiş ülkelerine (*Least Developed Countries*- LDC) ve iç savaşlar nedeniyle yerle bir olmuş ortamlara yayıldığında ne olacak? Unutmayın, bu yoksul ve savaş yorgunu ülkelerin sağlık sistemleri büyük ölçüde yetersiz, hatta kiminde mevcut değil.

Düşünün, İtalya, İspanya ya da ABD gibi zengin batı ülkeleri bu salgınla mücadelede bu kadar zor durumda kalıyorlarsa, küresel güneydeki ve savaş bölgelerindeki savunmasız nüfus, bu virüsten kim bilir ne kadar zarar

görecek.Örneğin, birçok az gelişmiş ülkenin bulunduğu Sahra altı Afrika'da neler olur? Bugüne kadar 30 Afrika ülkesinde toplam 1000'e yakın koronavirüs vakası belirlenmişse de, test ve raporlama eksikliklerinden dolayı bu sayıların çok daha yüksek olabileceğini tahmin etmek zor değil. Hatta bu yüzden Afrika hükümetleri şimdiden okulları kapattı, kültürel ve dini toplantıları yasaklamaya başladı.

Afganistan, Libya, Suriye veya Yemen gibi savaşın harap ettiği ülkelerde, bu virüsün yayılmasının ne kadar zarar vereceğini herkes tahmin edebilir. Bu yoksul ülkelerin sınırlı sağlık hizmetlerinin yanı sıra genel güvenlik ve yönetim zorlukları göz önüne alındığında, test kitlerine ve en çok ihtiyaç duyulan ilaçlara ulaşma, hastane bakımı veya karantina tesislerini etkin şekilde sağlama, kısaca zamanında büyük kaynaklar harcayarak yanıt verme şansları çok az olacaktır.

Ürdün veya Lübnan'daki mülteci kamplarında yaşayan Suriyelilerin ya da Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Somali veya Yemen'de yerlerinden edilmiş nüfusların da bu salgından korunmaya ihtiyaçları var. İşgal altındaki Filistinliler salgın kapılarını çaldığında ne yapacaklar? Koronavirüs Yunan adalarında derme çatma kamplarda yaşayan mültecilere ulaştığında gerekli sağlık hizmetini onlara kim sağlayacak?

Zengin, fakir bir gemide

Zengin Batılı ülkeler kısa vadede kendi sınırları içinde bu salgını kontrol altına almayı başarsalar bile, en az gelişmiş ülkelerin virüsle savaşmasına yardımcı olmazlarsa, koronavirüs dünya için tehdit olmaya devam edecektir. Bu yüzden en az gelişmiş ülkeler için bir ekonomik teşvik planına ihtiyacımız var.

ABD ve diğer Batılı ülkeler nasıl ki muhtaç vatandaşlarına nakit ödeme yapmayı düşünüyorlarsa, zengin ülkelerin de dünyadaki yetersiz kaynakları olan ülkelere aynısını yapmaları gerekiyor. Aksi takdirde, virüsün bu ülkeleri, sağlam sağlık sistemleri ve altyapısı olan gelişmiş ülkelere göre daha da sert bir şekilde etkilemesini beklemeliyiz.

Böyle bir teşvik planının Dünya Sağlık Örgütü ve Birleşmiş Milletler'in yaptıklarına bir ek olması gerektiğini söyleyebiliriz. DSÖ ve BM, COVID-19 için bir küresel insani müdahale planı başlattılar ve ardında da COVID-19 Dayanışma Müdahale Fonu oluşturdular. Dünya Bankası da gelişmekte olan ülkelerin bu salgına yanıt çabalarını desteklemek için 12 milyar dolarlık hızlı bir paket oluşturduğunu duyurdu. Bunlar iyi haberler, fakat gerçek ihtiyaçlar muhtemelen çok daha fazlasını gerektirecektir. Salgına etkili bir yanıt verebilmek için sadece ek finansman oluşturmak da yeterli olmayabilir. Zira, en az gelişmiş ülkelerin sağlık sistemleri ya da yerlerinden edilmiş nüfuslar için bu kaynaklara ulaşmak pek de mümkün olmayabilir. Örneğin aktif savaşların sürdüğü bölgeler bu kaynaklara ulaşabilirler mi? BM Genel Sekreteri António Guterres bir küresel ateşkes isterken, aslında bu acı gerçeğin de altını çiziyordu. Ancak böyle bir küresel ateşkes, insani yardım örgütlerinin COVID-19'un yayılmasına karşı en savunmasız kitle olan savaştan etkilenmiş insanlara ulaşmasını sağlayabilecektir.

Zengin ülkelerin sınırlarının ötesindeki salgınla mücadele için harekete geçmeleri gerekiyor. Örneğin, Çin'in İtalya gibi ülkelere tıp uzmanları ve malzemeleri göndererek yaptığı COVID-19 yardımını ele alalım. Benzer kapasiteye sahip diğer varlıklı ülkelerin de adım atmaları ve bunları izlemeleri gerekiyor. Hatta finansal kaynakları kısıtlı olup, dünyanın en iyi sağlık hizmetlerinden birine sahip Küba'nın uzattığı yardım elini daha çok dikkate almak gerekiyor. En azından, tüm G20 ülkeleri bunu yapmalı ve yetersiz tıbbi altyapısı olan ülkelere tıbbi destek ve malzeme sağlamalıdır.

Çok uluslu şirketlerin ve zengin vakıfların da burada bir rolü olabileceği unutmamalı. Şimdi sağlanacak finansal yardım ve tıbbi desteğin bu yıl sayısız hayat kurtaracağı açık. Halihazırda Gates Vakfı'nın 50 milyon dolar ve MasterCard Etki Fonu'nun koronavirüs tedavisini hızlandırmak için 25 milyon dolar katkıda bulunmaları bunun için iyi bir başlangıç. Fakat yine de çok daha fazlasına ihtiyaç var.

Özetle, en az gelişmiş ve savaşın parçaladığı ülkelere ortaya çıkan bu krizi görmezden gelmek pek çok insanın hayatına mal olur. Bu nedenle salgınla savaşmaları için çok az kaynağı olan ülkelere yardım etmek için bir araya

gelmeliyiz. Bu ülkelerin insanları zaten yoksulluk ve savaş nedeniyle çok şey kaybettiler; bir de üstüne virüsün daha fazla yıkımına izin vermemeliyiz. Milyonlarca can büyük tehlike altında. Şimdi, yardıma koşarak, hiç olmazsa bu insanların bazılarını kurtarabiliriz.

'Bana ne' deme!

Elbette bu noktada, Türkiye'nin ve zengin batılı ülkelerin bile salgınla zar zor baş ettiği şu günlerde, yoksul ülkelere ve onların korunmasız insanlarına yardım etme talebinin ne kadar gerçekçi olabileceği sorgulanabilir. Aslında ekonomik anlamda böyle bir yardım, gelişmiş ülkelere orta ve uzun dönemde çok fayda sağlayacaktır.

Şöyle düşünmek lazım; Küreselleşme çağında salgınları sınırlar ötesinde tutmak mümkün değil. Bugün sınırlar kapalı, uçuşlar durdurulmuş ve uluslararası seyahatler en aza indirilmiş olabilir. Fakat bunların hiçbirinin uzun dönemde kalıcı olamayacağını hepimiz biliyoruz. Salgının etkileri daha yönetilebilir hale geldiğinde bu önlemler bir bir kaldırılacak. Çünkü dünya ekonomisinin uzun dönemde bunlara dayanması mümkün değil. Bu durumda salgının yoksul ülkelere uzun vadede kalıcı olması, gelişmiş ülkelere salgının geri dönebilmesi anlamına gelecektir.

Bundan önceki salgınlar ve küresel ölçekte yaşanan halk sağlığı krizlerinin gösterdiği gibi, eğer salgınlar uluslararası ölçekte ele alınmazsa, ulusal çareler kısa vadeli olmaktadır. Küreselleşmeyi sevelim sevmeyelim, hayatımıza getirdiği gerçekliklerden kaçamayız. Salgınların oluşması ve bir anda dünyanın her yerini etkilemesi aslında buna çok güzel bir örnek. Bu nedenle de salgınlara çözüm üretirken bu küreselliği de göz önünde tutmalıyız.

Sınır kapatmak sadece bugün ya da yarın için çare olabilir. Ulusal önlemler bugünü kurtarabilir, ama yarını kurtaramaz. Daha da önemlisi insanlığın birbirine yardım etme ahlakını ve prensiplerini önemseyerek, salgında ölen her canın bir insan olduğunu unutmadan davranmamız gerekiyor. Aksi takdirde milyonlarca

yoksul insan öldüğünde gelecek nesillere kara bir tarih sayfası miras bırakmış olacağız.

Prof. Alpaslan Özerdem, George Mason Üniversitesi Çatışma Analizi ve Çözümü Okulu Dekanıdır. Çatışma çözümü, Barış inşası ve çatışma sonrası yeniden inşa alanlarında çalışmalar yürütmektedir. Dünyanın farklı çatışma bölgelerinde 20 yılı aşkın süredir saha çalışmaları gerçekleştirmektedir. Son çalışmaları arasında editör olarak yer aldığı *Routledge Handbook of Turkish Politics* (2019) ve *Comparing Peace Processes* (2019) kitapları bulunmaktadır.